

LETO II. 1924	VIGRED DEKLIŠKI LIST	ŠTEV. 1.* in 2.*
---------------------	--------------------------------	---------------------------

JAVNA TAJNOST. POROČA OPAZOVALEC

I.

Kako smo ljudje neenaki! Ta se ob najmanjšem vzroku tako navduši, da bi vsakogar objel, dočim je drugi ob enaki priliki miren kot skala. Eden se zagriže v jezo, ki traja na leta, ta ponudi roko v spravo, preden se je obrnil. Odkod to? Je v vsakem človeku neka svojevrsnost v čustvo-
vanju, katera na iste vzroke različno odgovarja. To človekovo svojstvo imenujemo temperament. Temperament ni značaj; kajti značaj je plod tega, kar si po naravi, in pa tega, kar je iz tebe naredila vzgoja, okolica, družba, z eno besedo življenje. Značaj si pa dobiš tudi sama s trajno samovzgojo. Značaj je torej to, kar daje človeku pravo vrednost, temperament pa je le kažipot, kako naj s človekom v gotovih slučajih postopaš, da ne škoduješ ne njemu, ne sami sebi. Značaj je glavno, temperament postransko, čeprav važno.

Kje leži vzrok za različnost temperamentov? V tesni zvezi duševnega s telesnim. Oboje se zlije v nerazdružljivo enoto. Telo je s strunami preprežen instrument, na njem pa igra duša. To enoto ti predstavlja človek, kadar poje: pri tem je človek igravec (pevec) in instrument obenem.

Že čutim, da s suhoparno razlago dolgočasim, samo to naj še omenim, preden posamezne temperamente nazorno orišem, da pride pri označbi temperamenta predvsem v poštev, kakšno je telo, in kakšna kri. Pri določanju imen za temperamente je odločala zlasti kri, zato so imena temperamentov ta: sangvinični ali naglokrvni, kolérični ali vročokrvni, melanholični ali težkokrvni in flegmatični ali hladnokrvni.

Najpogostejše je ženska sangvinka, zato naj bo v naši razpravi — Minka. Kakšna so njena telesna svojstva? Minka je srednje velika, vitka, vsi udje so primerno umerjeni. Glava je lepo okrogla, čelo vzbočeno in vedro, zadnja stran glave dobro razvita. Oči so velike, pogled je jasen, odprt, se hitro menjava, vendar ni nervozen, pač pa živahen in prijazen. Nos je „pravilen“, ustne lepo zaokrožene, in čeprav se nagibljejo bolj k debelosti kakor k tenkosti, jim rožno-rdeča barva daje otroško ljubkost. Lica so polna in navadno cvetoče rdeča, obraz, kakor sploh cela postava, kaže prijetnost, časih precejšnjo lepoto. Vrat je primerno dolg in vitek, ramena so ravna. Hoja je lahka in gibčna, prožna, kot da ji sili vedno na ples. Cela zunanost je vedra, vesela, živahna, nikoli v zadregi, z eno besedo: Minka je življenje samo.

Minka ima izborna čutila, vse vidi, vse sliši, nič se ji ne odtegne. Zato se njena čustva hitro menjajo: takoj se razburi, a je v isti minuti že mirna in dobra. Njena fantazija je živahna, bujna, nebroj predstav gre kot nagel film mimo nje. Spomin je uren in Minka se še po dolgem času ne moti, če trdi, to sem takrat videla, to takrat slišala. Vendar Minka ni pazljiva: če je z šoli ali pri predavanju, jo mika k smehu in klepetanju. Če govori, ji gre tako hitro, da se ji besede skoroda premetavajo. Kjer ji zastane beseda, se začne pesem, a samo začetek,

* *Drugi natis. Januar-Februar v izvirku.*

malokdaj, če ni prav, prav kratka, jo poje do konca. Med govorjenjem maha z rokami, kot da jo obdaja roj mušic. Minkin glas je prijeten in je navadno sopranistinja.

Ker se pa pri presojevanju temperamenta mora upoštevati tudi duševna stran človeka, si Minko pogledjmo od te plati. Minka je hitrokrvna dekle, njena kri se hitro pretaka. Ker je njena kri lahko tekoča, se Minka za vsako stvar, za hipni pojav, bodisi da je dober, bodisi da je slab, hitro zavzame in ker je njena kri gorka, je Minka gorko čuteča, in ker se njena kri hitro pretaka, se njena čustva hitro menjajo. Od tod izvira površnost.

Talent ima. Zato hoče veliko vedeti in je silno radovedna. Njen duh je obsežen, zato se tudi za vsako stvar zavzame, a brez prevdarka. Če se hoče kakšne reči naučiti, ne gre na globoko, radi hitrega kroženja krvi se um ne more v nobeno resno vprašanje globlje poglabiti. V svojih sodbah, sploh v svojem naziranju je Minka površna, ponavadi pretirava, naredi iz muhe slona.

Minka ljubi vse, kar je lepega, se veseli nad cveticami in rada prebira podobe. Toda čut za eno vrsto lepote hitro mine, zaželi si drugih predmetov in leta kot metulj od cveta do cveta. Minka rada menjava prijateljice, menja snubce, menja društvo. Primerjal bi jo z muzikantom, ki zna igrati na vse instrumente, a na nobenega popolno. Njena hitro tekoča kri ji ne dopušča, da bi se njen duh umiril in njeno čustvovanje utrdilo — zato Minka začne sto in sto reči, izvozi pa nobene. Njena volja je umeten petelin na strehi, ki se obrne tja, kamor pač veter zapiha.

Rekel sem, da je Minkina kri lahko tekoča in gorka, zato Minka ni zvihta in preračunajajoča, ni zahrtna, odkritosrčna je, čustvuje z veseljem in žalostnim, ne žali hitro, uslužna je in prenese grajo in kazen, ne da bi bila dolgo časa užaljena in ponudi roko v spravo takoj. V svojih delih je nesebična, ne računa na plačilo, rada pomaga, če le more. Varčna ni, hranilnih knjižic nima: če ima, rada posodi, a ne vpraša, kdaj dobi povrnjeno. Lahkomiselnost je njena glavna napaka, ker se ravna po načelu: več kot ubiti me ne marejo!

Minka je najrajši tam, kjer gre za lepe stvari; zato jo boš takoj dobil, da gre krasit dvorano, altarje, slavoloke. Ako hočeš izvedeti, kako si svoje delo opravil, vprašaj Minko — pri tej priči boš slišal: to je lepo, to je izborno, to ni za nič, to ne spada sem, proč s to podobo, na gnoj s tem vencem i. t. d. Seveda ne smeš misliti, da so te sodbe točne: na Minkino kritiko se ne smeš zanesti, kajti če graja, pretirava, če hvali, povečava.

Minka zna imenitno posnemati — odtod njen igralski talent —, je spretna že po naravi, ni se ji treba vaditi v rečeh, ki spretnost že v naprej zahtevajo. Ako ni hodila samo v ljudsko šolo, se šteje k izobraženim in misli, da vse ve; zato je v svojih sodbah napram manj inteligentnim ironična, rada smeši in se roga. Resnice ne zametava, vendar mora biti prepričana, da jo odobrava večina „izobražencev“; zato je v svojem naziranju tam, kjer je večina, kjer so „nobel ljudje“, in gorje, če ji rečeš, da ona ni nobel... Ker ne gre stvari na globoko in ji je zunanost, videz, vse, sprejema s čudovitim ponosom tvojo hvalo; če se ji pa vendar dozdeva, da hvale v polnem obsegu ne zasluži, si takoj pomaga, češ, bo že res, da sem hvaljevredna. Javno mnenje ji je nad vse, zato se oblači po najnovejši modi.

Največja nesreča za Minko je, če se ne more omožiti: samo da se poročim, potem bo že kako šlo! V družbi, ki je za Minko srčna potreba — v samostan sangvink ne mikal — jo imajo radi. Sama skrbi ne pozna, zato zna s čudovito spretnostjo skrb preganjati še drugim. Za šale, dovtype, burke ni nikoli v zadregi. V njeni družbi mora biti smeh — če se nikdo ne smeje, ker ni vzroka, se smeje sama. A zabava ne sme biti enolična: smeh, petje, šala, ples, klavir — a vse se mora hitro menjati. Minka je pač čebelica, a v nepravem pomenu — leta od cveta do cveta, čeprav si nabere le malo medu!

Kakšna je Minka z ozirom na nrvnost?

Tu razločujemo dve vrsti Mink. Vzemimo prvo, kot jih je večina v življenju. O njej se lahko reče, da ni svetnica, a tudi ne zločinka. Saj smo videli, da ima Minka prav lepe lastnosti, ki so ji dane že po naravi. Svojo srečo išče v lepem; zanj je lepo: priroda, umetnost, knjiga, družabno, veselo življenje. Ali je vse to grešno? Nikakor. Vprašanje je le: kakšno stališče zavzame Minka napram vsemu lepemu z ozirom na vero in nrvnost? Ako Minka išče lepoto tam, kjer je lepota res lepota, to je na podlagi resničnega, potem bo tudi njeno življenje — življenje po veri. Kajti vera nudi mnogolično, pa resnično lepoto, katero občuduje tudi brezbožnik. Lepa cerkev, mogočna na zunaj, umetno poslikana na znotraj, lepo petje, veličastne procesije, lepota nebes — to nudi lepoto iskajoči Minki izdaten užitek. Ker je fino čuteča, bo pomagala siromaku, bo članica dobrodelnega društva, bo pomagala pri nrvstveno neoporečnih predstavah, če treba, bo dala zadnji dinar za zgradbo društvenega doma. Da bo Minka v teh mejah vztrajala, ji treba previdne kontrole, njeno nestalnost taktno upoštevajočega nadzorstva, pa naj bo to ali stalen izpovednik ali izkušena društvena predsednica.

Resne pomisleke pa vzbuja druga Minka.

To je ženka, ki je postavila svojo hišo na pesek. To je ženka, ki ostane vedno in v vsem na površju, katere ne izmodri nobena, še tako bridka izkušnja, ki ostane v svoji lahkorniselnosti nepoboljšljiva, ki išče v vsem le zabave in hoče živeti le v uživanju. To so ženske, ki se norčujejo iz sv. maše, ironizirajo pridigarja, stavijo procesije med politične manifestacije — ženske, ki so izgubile zadnji smisel za nadnaravnost in tiče do ust v posvetnosti. Taka Minka pozna le eno dobo človeškega življenja: brezskrbno pomlad . . . Kaj nam mari, kaj pride po smrti: živimo, živi se le enkrat, za nami pa pride — potop!

Če bi iz vsega, kar sem o sangviničnem temperamentu dozdam povedal, posnel glavno misel, ki naj bo Minki vodnica za življenje, bi rekel: uspešno življenje je zavisno od tega, da Minka ve, da je sangvinka in da vsled tega mora vedeti tudi to, da je učinek njenega dela le trenoten! Vzgoji pa se sangviničen temperament s trajnim samovzgojevanjem. Izkušnja uči, da sangvinka čednostno le takrat živi, ako stoji ali pod kontrolo ali pod pritiskom življenskih razmer. Ako pa Minka ne ve, da je sangvinka, išče krivde neuspehov tam, kjer je ni, češ, nisem se resno potrudila, bila je le šala, ne pa resno hotenje.

(Dalje sledi.)

•••••

IZ NOVE UMETNOSTI.

DORA PEGAM.

Uvod.

3a vsemi našimi cerkvami in cerkvicami in živo pobarvanimi okni in obledelimi poslikanimi stenami je — duša. Iz njene miselnosti, iz njenega hotenja in njenega najglobjega življenja so se porajala ta dela kot velika znamenja, kot beseda, ki jo je za stoletji izgovoril človek o svojem lastnem življenju. In ta duša: že leži za časom mirna, ustavljena v toku, ki jo je nekoč razgibaval — zastrto sklonjena nad svojo večnost . . . Le posamezni izmed današnjih ljudi jo morejo podoživeti, če razgrnejo v sebi celotno življenje dotične dobe, kot izdih duše, ki je v njej živela. Od množice so jo odmaknila stoletja, ki so porajala vedno novih ljudi in spreminjala in usmerjala tok hotenja.

In ko gledamo slike preteklih časov, se nam zdi, kot da je umirala ta duša v telesih, težko sključenih od lastne teže in notranjenega trpljenja, v katerih ni zavrela mladost nikdar, v telesih, ki so bila tako tesnobno stara, izsušena, da se v njih življenje nikdar ni moglo razbohotiti v prostornejšo radost. Zdi se nam,

da ta telesa niso nikdar govorila; ugreznjena v čuden molk so stala uvrščena v dolgo okamenelo uro: nad njimi se ni rahlo izmenjeval čas, ni se razcizil v tihotne polmrakovne sanje, kakršna nam morejo sprožiti n. pr. novejšje umetnine.

In se nam zdi, ko gledamo stare slike in freske*) v naših cerkvah in samostanih, da s temi ljudmi ne bi znali več govoriti, da k temu Kristusu ne bi mogli dvigniti rok, da se tej Madoni ne bi mogli nasmejljati . . . Grdi so, spačeni, sami pohabljeni, nenaturni ljudje . . . (Taka se zde zlasti dela starokrščanska in gotska).

In zlasti dekletce, ki sanja o polnih rožnih obrazih in rahlo zasanjavih očeh in angelcih s sladkimi lički in mehko razčesanimi lasmi, bo ogorčeno drzno kritiziralo stare umetnike. Saj v tistih, starih časih niti niso znali uporabljati pravih teles, ali vsaj navadnih obrazov, ko so od njih upodobljena telesa tako malo resnična, spačena, okorna, prelomljena, grda . . . Kako smo napredovali . . . !

In vendar trdijo umetnostni zgodovinarji (in strokovnjakom bomo zaupali), da so ta dela čudovite lepote in globoke notranje moči, da so ravnokotako resnična in lepa kot katerakoli druga, da so prav tako nujen in zanje edino resničen, pravičen in možen izraz njihovega življenja. Ali imajo pa vendar prav oni, ki vidijo v stari umetnosti nezmožnost, neznanje, ki se bo še-le pozneje izpopolnilo in dovelo, ali le propadanje neke prejšnje (antične — grške) zares velike dovršene umetnosti?

Napaka je v tem, da ne vidijo, kako živi vsaka doba svoje lastno življenje, ki se razlikuje od vseh drugih in je edino njeno. Zato ima tudi za lepoto lastne zakone, po katerih edino more uravnati umetniške tvorbe, ki so izraz vsega, kar duša misli, čustvuje, hoče, veruje.

Če so torej starokrščanske ali srednjeveške umetnine telesno nelepe, spačene, je to le dokaz, da tedanji umetnik ni hotel uporabljati zunanje narave (telesa) — ne pa da je morda ni znal. (Ali ne zna že študentek narisati pravih obrazov — in bi mogli to zmožnost odrekati velikim mojstrom prejšnjih dob!) Izraziti je hotel le notranjost — dušo. Zato mu pa zunanja pravilnost ni mogla v ničemer služiti in je telesa vporabljal le v toliko in tako, da je mogel izraziti tisto življenje, ki mu je vrelo v duši.

Da ponovim: Poznati moramo dobo, da bomo doživeli umetnika. In če se lahko dotaknem srednjega veka: Ves rod leži na kolenih — skrušen, plah — pred Bogom. Bog se ne išče — on je. Ravno začrtana pot kaže človeku v posmrtno življenje. — Zakoni ga ne bole, mirno, brez ugovora jih sprejme in izoblikuje v njihovem okviru svoje razmerje do Boga. Tako veruje, tako moli, tako živi — in tako udano dober, poln vere in zaupanja gleda Kristusa in Marijo. In tak slika svoje slike v cerkve in dvorane, jasno — v gledanju čiste resnice in jih hoče naslikati tako, da bo pokazal dušo, vso in prav tako, kakršna mu je v resnici.

Iz take perspektive šele bomo našli pot do umetnosti in umetnika.

S srednjeveško umetnostjo v marsičem je sorodna nova umetnost, ki so jo imenovali ekspresionizem*). Njena značilnost je, da hoče podati duševno vsebino upodobljenih predmetov, njih notranjo resničnost in življenje — v nasprotju s takozvanim realizmom v najširšem smislu, ki oblikuje zunanjo s čuti zaznavno naravo, (to kar vidimo, slišimo i. t. d.).

Kaj je v duši, kar bi radi povedali? Kako se oglašja ta duša, ki je vsa zakrita s telesom? Kdaj jo slišimo, kako nam govori?

Deklica je pripovedovala: Sedim v šoli. Ob oknu. Ozrla sem se v nebo — rayno je šla bela meglica mimo . . . Skoz okno je zapljusnil veter in se je

*) Slike — slikane na moker zid.

*) Lat. exprimere = iztisniti, izraziti.

dotaknil mojega obraza. Nalahno je zavonjal — kot da je šel nekje mimo vijolic . . .

V tistem hipu je v meni vstalo nekaj tako čudežno lepega, da sem se morala nasloniti na klop, da pritisnem tesneje k sebi prav na srce tisto čudežno, ki je tako sladko zadrhtelo v meni. In sem rekla: Ah, ne vem odkod, a tja bi šla . . . In bi bila naglas zajokala . . . To je bila duša.

In druga deklica je pripovedovala: Nekoč sem šla po cesti in nisem ničesar mislila. Naenkrat sem zazrla pred seboj dvojce malih umazanih nožic, ki so hipno švignile mimo mene. Pogledam: Otrok je capljajl čez cesto — in je imel raztrgano suknjico.

Tako prav globoko v srcu me je nekaj stisnilo. In mislila sem, da ga moram vzeti na roke in ga tiho nekam odnesti. In vse me je zbolelo v meni — a tako globoko lepo — da sem sklenila roki — kot za molitev: Otroka sem doživela.

Tudi to je bila duša.

(Dalje sledi.)

ZA KRUHOM.

POVEST. — POLJSKI SPISAL HENRIK SIENKIEWICZ.

I. Na oceanu. — Premišljevanje. — Vihar. — Na cilju.

a prostranih valovih oceana se je zibala nemška ladja „Blücher“ in je plula iz Hamburga v New-York.

Štiri dni je že bila na potu, dva dni je imela za seboj zelene irlandske bregove in je plavala že na polnem morju. S krova je bilo videti, dokler je neslo oko, zgolj zeleno-sivo ravan, preorano z brazdami in razori, težko se zibajočo, tu in tam razpenjeno, v daljavi bolj in bolj temno, prelivajočo se z obzorjem, ki je bilo pokrito z belimi oblaki.

Blesk oblakov je tu in tam padal na vodno gladino in od teh bisernih tal so se razločno odbijali črni ladjini boki. Ladja, z rilcem obrnjena proti zapadu, se je zdaj težko vzpenjala visoko na valove, zdaj se pogrezala v globino kakor da bi tonila: izginila je spred oči, pa je zopet plavala na grebenu valov in se razgalila, da ji je bilo videti dno — a hitela je dalje in dalje. Val ji je drvel nasproti in ona valu — in razcepil se je na njenih prsih. Za njo se je vila kakor orjaška kača bela cesta spenjene vode; nekoliko morskih ptičev je poletavalo nad krmilom, prevračalo kozolce v zraku in kričalo kakor poljske čajke.

Veter je bil ugoden; ladja je rabila le polovico pare, namesto druge polovice je razpela jadra. Vreme se je obetal vedno lepše. Tu in tam je bilo skozi razdrapane oblake videti kosove nebne modrine, ki so neprestano menjavali obliko. Od trenutka, ko je „Blücher“ zapustil пристanišče v Hamburgu, je bil zrak vetroven, toda brez viharja. Veter je pihal proti zapadu in je od časa do časa prenehal — tedaj so jadra s pokom upadla, da so se pozneje zopet napela in vzbočila kot labodje prsi. Mornarji, oblečeni v volnene tesno se cprijomajoče jopiče, so vlekli za vrh spodnje jadrenice velikega jambora in med turobnim vzklikanjem: „Ho-ho-o!“ — so sklanjali in vstajali po taktu pesmi. Njihovo vzklikanje se je mešalo s svistom piščalk in hropečim oddihavanjem dimnika, ki je bruhal pretrgane kopice kot saje črnega dima.

Ugodno vreme je privabilo potnike, da so se trumoma vsipali na krov. Na temenu ladje je bilo videti črne paletote in klobuke potnikov iz prvega razreda; v ospredju se je pestro drenjala raznobarvna množica emigrantov, ki so potovali pod krovom. Nekateri so sedeli na klopeh s kratkimi pipami v ustih, drugi so polegali po tleh, tretji se naslanjali na ograjo in strmeli v vodo pod seboj.

Bilo je tudi nekaj žensk z otroci v naročju in s pločevinasto posodo privezano ob pas. Skupina mladih ljudi se je sprehajala navzdolž od rilca ladje do mostu; težko so lovili ravnotežje in se vsak trenutek opotekali; peli so: „Was ist das deutsche Vaterland“ in morda premišljevali, da tega „Vaterlanda“ ne bodo nikoli več videli, ali kljub temu jim veselje ni izginilo z obrazov.

Med vsemi temi ljudmi je bila najžalostnejša in kakor odtrgana od ostalih dvojica — star mož in mlada deklica. Obema je bil nemški jezik neumljiv in sta bila sredi med tujci popolnoma oasmljena. Kdo sta bila, bi vsakdo med nami takoj pogodil — poljska kmeta.

Kmetu je bilo ime Lovrenc Toporek, deklica, Maruška, je bila njegova hči. Potovala sta v Ameriko in šele pred nekaj trenutki sta se prvič upala na krov. Z njunih obrazov, od boleznih shujšanih, se je odbijala obenem bojazen in začudenje. Z zbeganimi očmi sta se ozirala po sopotnikih, po mornarjih, po ladji, po orjaško hropečem dimniku in po groznih morskih valovih, ki so brizgali sršče pene prav na rob ladje.

Nič nista govorila, ker se nista upala. Lovrenc se je z eno roko držal ograje, z drugo je tiščal rogato kapo, da mu je ne odnese veter. Maruša pa se je oklepala ataja in kadar se je ladja močneje nagnila, se je tesneje privila k njemu in pridušeno viknila od strahu. Čez nekaj časa je stari pretrgal molk.

„Maruška!“

„Kaj je?“

„Ali vidiš?“

„Vidim.“

„In se čудиš?“

„Čudim se.“

Toda bolj se je še bala nego čudila. Prav tako stari Toporek. Sreča zanju, da se je valovje poleglo in se ustavil veter. Skozi oblake je prodrlo solnce. Ko sta zagledala „solnčece ljubjeno“, jima je bilo lažje pri srcu, ker sta pomislila, da je to „prav tisto kot v Lipincih“. Kakor jima je tudi bilo vse novo in neznano — ta solnčna obla, bleščeča, čeprav spremenjena, se jima je zdela kot davna znanka in zaščitnica.

Med tem se je morje bolj in bolj pomirjalo; kmalu so jadra upadla, z visokega mostu se je razlegla kapitanova piščalka in mornarji so zagomezali, da jih povežejo. Pogled na te ljudi, ki so viseli kakor v zraku nad brezdnom, je zopet izsilil občudovanje Lovrenca in Maruške.

„Naši dečaki bi ne znali tako“, je rekel stari.

„Če so Nemci doplezali, bi tudi Jasko doplezal“, je odvrnila Maruška.

„Kateri Jasko? Sobkov?“

„Kaj Sobkov! Mislim, Smolaka, konjarja.“

„Tisti je korenjak, toda ti si ga izbij iz glave. Ni mu do tebe in ne tebi do njega. Ti potuješ, da postaneš gospa, on pa ostane konjar kot je bil.“

„Selišče ima.“

„Ima, toda v Lipincih.“

Maruška ni odvrnila ničesar, pomislila je samo na tistem, kar je komu namenjeno, mu ne odide, in je koprneča zavzdihnila.

Med tem so bila jadra že sneta, namesto tega je začela voda tako silno kipeči, da se je vsa ladja tresla od tega razgibanja. Toda kolebanje je popolnoma prenehalo. V daljavi se je zdela voda že čisto gladka in višnjeva. Zmerom nove postave so prihajale izpod krova: delavci, nemški kmetje, poulični postopači iz raznih obmorskih mest, ki so potovali v Ameriko iskat sreče, ne dela; drenj je zavladal na krovu. Lovrenc in Maruška sta se usedla na svitek vrvi prav v kotu ob rilcu, da bi nikomur ne padla v oči.

„Atek, ali bova še dolgo potovala po vodi?“ je vprašala Maruška.

„Kaj jaz vem! Kogar vprašaš, ti ne odgovori po katoliško“.

„Toda kako se bova v Ameriki razgovarjala?“

„Ali niso pravili, da je tam množica našega naroda?“

„Atek!“

„Kaj?“

„Občudovati ali ne občudovati, toda vedno je lepše v Lipincah“.

„Ne govoriči praznih reči!“

Čez čas je pa Lovrenc dodal kot bi govoril sam sebi:

„Božja volja . . .“

Deklici so se v očeh nabrale solze in oba sta začela razmišljati o Lipincah. Lovrenc Toporek je obnavljal v spominu, čemu potuje v Ameriko in kako je to prišlo, da potuje. Kako je prišlo?

No, pred pol letom v poletju so mu odgnali kravo iz detelje. Gospodar, ki jo je bil odgnal, je zahteval tri ruble za škodo. Lovrenc jih ni hotel dati. Šli so k sodišču. Zadeva se je zavlekla, Oškodovani gospodar ni zahteval več samo odškodnino za deteljo, temuč tudi za vzdrževanje krave. Tako so stroški od dne do dne rastle. Lovrenc se je upiral, ker so se mu smilili novci. Za proces je pa že nemalo izmetal. Vleklo se je in vleklo.

Končno je Lovrenc pravdo izgubil. Krava je bila že Bog zna čigava; ker pa ni imel, da bi plačal, so mu odgnali konja, njega samega so zaprli zavoljo upornosti. Toporek se je zvijal kot gad, zakaj ravno je bil čas žetve, torej so bile roke in vprega potrebno za delo. Zakasnil se je z vožnjo, nato je začelo deževati. Žito mu je ozelenelo v snopih in pomislil je, da bo vsled edine škode v detelji vsa njegova siroččina šla k vragu, da je že zabil toliko denarja, del imovine, pridelek celega leta — in da bosta najbrž ob navini grizla zemljo oba z dekljem, ali pa pojmeta od hiše do hiše za kruhom.

Ker je bil do tistih dob dosti trden kmet in se mu je dobro godilo, se ga je polastil strašen obup in je začel piti. V krčmi se je seznanil z Nemcem, ki se je po vaseh na videz zavoljo lanu dogovarjal, toda dejansko ljudi zavajal na morje. Nemec mu je pripovedoval čuda o Ameriki. Zemlje mu je žastonj obetal toliko, kolikor je ni bilo v celih Lipincah, in sicer z gozdom in travniki — in kmetu se je seveda smejalo oko. Verjel je in ni verjel, toda Nemcu je pomagal Žid najemnik in trdil, da tam oblast da vsakomur toliko zemlje, kolikor je vzame. Žid je vedel to od svojega nečaka. Nemec je kazal novce, kakršnih ni videl kmet v svojem življenju.

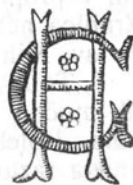
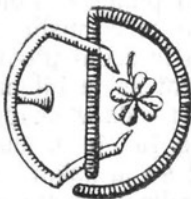
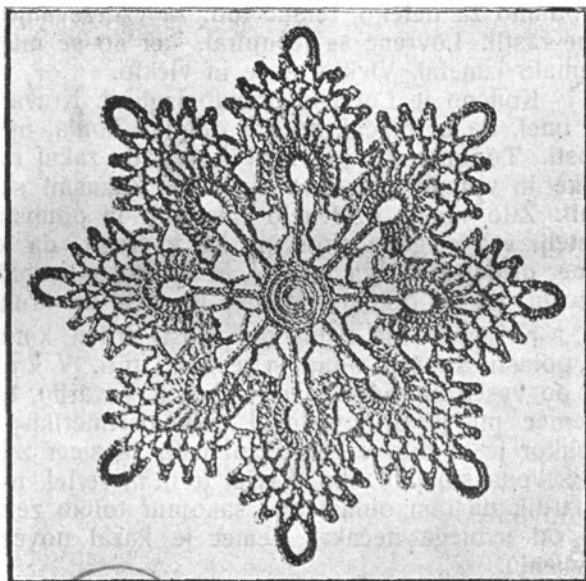
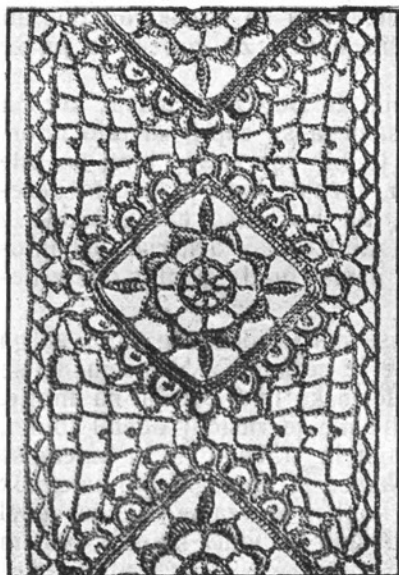
Prigovarjala sta mu, dokler ga nista pregovorila. In čemu bi se upiral? Saj je za eno samo škodo toliko izmetal, da bi si mogel zato vzeti hlapca. Ali naj sili v propast? Ali naj vzame v roke beraško palico in poje pred cerkvijo: „Sveta Kraljica nebeška Gospa?“ — Nič tega ne bo, je pomislil. Nemcu je udaril v dlan, do sv. Mihaela je prodal, vzel hčerko — no in sedaj plove v Ameriko.

Toda pot se mu ni tako lepo ravnala kot se je bil nadejal. V Hamburgu so jih močno odrli pri novcih. Na ladji sta potovala v skupnem prostoru pod krovom. Kolebanje ladje in neskončnost morja jih je iznenadilo. Nikdo ni mogel kmeta razumeti in kmet nikogar. Premetavali so ju kakor blago. Pehali kot kamen ob potu. Nemški tovariši so brili norce ž njim in z Maruško. Ko je prišel čas obeda, so se vsi drenjali s posodo okoli kuharja, ki je razdeljeval jedi, naša znanca pa so pahnili prav na zadnji konec, da jima je bilo od lakote umreti. Žalostno, samotno, tuje sta se počutila na ladji. Razen božjega varstva nista imela čuvaja nad seboj. Pred deklico je delal vesel obraz, kapo si je pomaknil na stran, prigovarjal Maruški, naj občuduje vse okoli sebe, in sam je občudoval vse, toda zaupal ni ničemu. Včasih ga je obšla skrb, da ti „pagani“, kakor je nazival tova-

riše, oba vržejo v vodo, ali mu ukažejo, naj spremeni vero, ali mu dajo podpisati papir, morda celo dolžno pismo . . .

In parnik sam, ki je drvel noč in dan po brezmejnem morju, se tresel, skakal, penil vodo, hropel kot zmaj, po noči pa vlekel za seboj snop ognjenih isker, se mu je zdel kot nekaka zakleta sila, vsa nečista. Otročje skrbi so mu stiskale srce, čeprav ni hotel priznati; zakaj ta poljski kmet, odtrgan od domačega gnezda, je bil zares nevedno dete, prepuščeno volji božji. Poleg tega mu vse to, kar ga je obdajalo, kar je videl, ni moglo v glavo; zato ni bilo nič čudnega, da mu je sedečemu na svitku vrvi glava klonila pod brezmejno težko negotovostjo in skrbjo za bodočnost. Morski veter mu je igral v ušesih in ponavljal venomer: „Lipince, Lipince“. Včasih je zapiskal kot lipinske piščalke; solnce ga je spraševalo: „Kako se imaš, Lovrenc? Bilo sem v Lipincah“ — toda voda je kipela silneje in silneje, dimnik je hropel hitreje in hitreje, glasno kot zli duhovi, ki so ga vlekli dalje in — proč od Lipinc . . .

(Dalje sledi.)

„Vigred“ izhaja po možnosti vsak mesec. List izdaja Orliška podzveza v Ljubljani. Uredništvo in upravnništvo je v Ljudskem domu. Za članice je list plačan s članarino, za druge stane 25 Din; če se naroči vsaj 15 izvodov na en naslov, le 20 Din. Odg. urednica: Cilka Krekova. Tisk tiskarne „Tiskovno društvo“ Kranj. 2181-24